

1.10. ВЗАЄМОДІЯ БІЗНЕСУ З ПРОФЕСІЙНОЮ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЮ) ОСВІТОЮ ДЛЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

INTERACTION BETWEEN BUSINESS AND VOCATIONAL EDUCATION FOR THE POST-WAR ECONOMIC RECOVERY OF UKRAINE

Володимир Крячко

кандидат соціологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання Інституту професійної освіти НАПН України,
<https://orcid.org/0000-0002-2869-7490>
volodymyr.kryachko@gmail.com

Volodymyr Kryachko

Candidate of Sociological Sciences, Senior Research Scientist of the Laboratory of Foreign Systems of Vocational Education and Training of the Institute of Vocational Education of the NAES of Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-2869-7490>
volodymyr.kryachko@gmail.com

На основі аналізу сучасних законодавчих, нормативно-правових документів, наукових джерел і практичного досвіду експліковано особливості взаємодії бізнесу та системи професійної освіти в контексті потреб повоєнного відновлення економіки України. Охарактеризовано діючі в українському соціумпросторі проекти співпраці П(ПТ)О та бізнесу, в ракурсі розвитку ДПП на сучасному етапі інтеракції зацікавлених у такій взаємодії державних та приватних соціальних суб'єктів. Проаналізовано аспекти практичного досвіду розвитку ДПП у Швейцарії через приклади взаємодії бізнесу та системи П(ПТ)О, а також запропоновано рекомендації щодо застосування досвіду співпраці соціосуб'єктів бізнесу та П(ПТ)О в Україні. Наведено результати побудови бренду П(ПТ)О, зокрема приклади комунікаційних проектів.

Features of the interaction between business and the system of vocational education based on the analysis of modern legislative, regulatory and legal documents, scientific sources and practical experience in the context of the needs of the post-war economic recovery of Ukraine are explicated. Cooperation projects between vocational education and business operating in the Ukrainian social space in the perspective of public-private partnership development at the current stage of interaction between public and private stakeholders interested in such interaction are characterized. Aspects of practical experience in public-private partnership's development in Switzerland were analyzed through examples of interaction between business and vocational education system, as well as some recommendations concerning the application of the experience of cooperation between business' and vocational education system's stakeholders in Ukraine were offered. Results in the field of vocational education brand building, in particular, examples of several communication projects with well-known Ukrainian agencies and companies are given.

Ключові слова: взаємодія, бізнес, професійна освіта, державно-приватне партнерство.

Keywords: interaction, business, vocational education, public-private partnership.

У контексті потреб повоєнного відновлення економіки України особливої актуальності набуває державно-приватне партнерство, зокрема взаємодія бізнесу та системи професійної (професійно-технічної) освіти. Нагадаємо, що в Законі України «Про державно-приватне партнерство» термін «ДПП» визначений як співробітництво між державою, її територіальними громадами в особі відповідальних державних органів, які здійснюють управління об'єктами державної власності, органів місцевого самоврядування, НАН України і національними галузевими академіями та державними партнерами, юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій (приватних партнерів), що здійснюється на основі договорів у порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами.¹⁹⁵ У той же час ДПП у сфері П(ПТ)О визначено як систему довгострокових, взаємовигідних договірних економічних та організаційних відносин державних і недержавних суб'єктів з метою залучення додаткових інвестицій у розвиток П(ПТ)О, підвищення рівня спільної відповідальності за ухвалення рішень, що становлять суспільний інтерес, досягнення педагогічного, соціального та економічного ефектів.¹⁹⁶

Українською важливою для розвитку ДПП у сфері П(ПТ)О є масштабна реформа П(ПТ)О, що стартувала в 2019 році. Результатом змін внаслідок даної реформи мають стати комфортні умови для навчання здобувачів освіти в закладах П(ПТ)О, стимули для ефективної роботи педагогів та інструменти, які дозволять бізнесу впливати на політику підготовки кадрів у регіоні, а також плідна співпраця приватного сектора із закладами П(ПТ)О. Більше того, державна цільова соціальна програма розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022–2027 роки (далі – Програма), як відомо, спрямована на модернізацію системи П(ПТ)О відповідно до сучасних і перспективних потреб ринку праці, міжнародних стандартів і практик для забезпечення реалізації права громадян на якісну та доступну П(ПТ)О, створення умов для формування і розвитку актуальних професійних компетентностей особи, що необхідні для її успішної професійної діяльності та

¹⁹⁵ Верховна Рада України. (2010). *Про державно-приватне партнерство*. Закон України № 2404-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>

¹⁹⁶ Radkevych, V. (2022). Principles of developing public-private partnerships in the field of vocational and technical education in the post-war period. *Professional Pedagogics*, 2(25), 104–114. <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2022.25.104-114>

самореалізації.¹⁹⁷ На думку автора, розвиток тісної співпраці закладів П(ПТ)О із бізнесом у контексті ДПП суттєво пришвидшить досягнення цілей як реформи П(ПТ)О, так і Програми.

Взаємодія бізнесу та системи П(ПТ)О особливо важлива для процесу повоєнного відновлення економіки України, адже соціальні суб'єкти цих соціальних полів беруть безпосередню участь у відбудові інфраструктури, житлового фонду, закладів освіти, промислових та інших різноманітних об'єктів фізичного оточення України. Взаємодія бізнесу та системи П(ПТ)О в Україні розкривається, наприклад, через такі проєкти, як «Навички для відновлення» (Skills for Recovery), який з 2023 року реалізується Німецьким товариством міжнародного співробітництва (GIZ) за фінансування Федерального міністерства економічного співробітництва та розвитку Німеччини. Тобто, «GIZ» уже зараз допомагає Україні з відбудовою, намагаючись водночас максимально наблизити професійну освіту до потреб ринку праці. В Україні основними партнерами та бенефіціарами проєкту «Навички для відновлення» є Міністерство освіти і науки України та Міністерство економіки України, що свідчить про міжгалузеву інтеракцію соціальних суб'єктів, які є інкорпорантами певних аспектів ДПП та співпраці бізнесу з репрезентантами П(ПТ)О. Важливо, що основні напрями проєкту «Skills for Recovery» – це побудова навичок та надання знань для залучення населення у якості професійних робітників до процесу відновлення; підтримка активації вразливих груп населення (наприклад, колишні учасники бойових дій та ВПО) на ринку праці та їх залучення до відбудови країни; допомога молоді у здобутті якісної освіти в умовах війни. Інноваційно, що проєкт «Навички для відновлення» впроваджується у шести областях (Дніпропетровська, Полтавська, Київська, Вінницька, Львівська та Чернівецька) та в чотирьох пріоритетних галузях економіки: будівництво і енергетика, транспорт і логістика, сільське господарство та сфера послуг. Очевидно, що система П(ПТ)О в Україні потребує змін, тому проєкт «Skills for Recovery» має на меті покращити навички та знання для 14 робітничих професій, які визначено пріоритетними для вищезазначених галузей економіки.¹⁹⁸ Інакше кажучи, мета проєкту

¹⁹⁷ Верховна Рада України. (2021d). *Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на 2022–2027 роки*. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1619-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1619-2021-%D1%80#Text>

¹⁹⁸ Інститут професійної кваліфікації. (2023). *Розпочався проєкт Skills for Recovery*. <https://ipq.org.ua/ua/news/743>

«Навички для відновлення» – це покращення потенціалу робітничих професій для відновлення та економічної розбудови України, що є навряд чи досяжним без взаємодії бізнесу та системи П(ПТ)О.¹⁹⁹

Очевидно, що система П(ПТ)О потребує перманентного налагодження зв'язків із бізнесом та отримання якісного зворотнього зв'язку від різних компаній, які взаємодіють чи повинні для блага українського соціуму взаємодіяти із сферою П(ПТ)О у контексті розвитку української економіки та ДПП, а також активізації повоєнної відбудови України. У таких країнах як Австрія, Німеччина та Швейцарія, наприклад, звичною є наступна суспільна позиція у сфері П(ПТ)О: здобувач освіти має бути максимально близько до роботодавця. Як результат, завдяки системі дуальної освіти (коли практика займає понад половину навчального часу) та програмам стажувань ці держави встановили тісний контакт між системою П(ПТ)О, бізнесом та виробництвом. Наслідуючи результативну практику керівництва та персоналу різних зарубіжних компаній, ми можемо впроваджувати в Україні наступний імпаکتивний меседж: здобувачі освіти, які пройшли якісне стажування на виробництві, будуть основними соціальними суб'єктами майбутньої робочої сили та економічними одиницями країни. При цьому зрозуміло, що від якості їх навчання залежить успішність бізнесу і сфери П(ПТ)О. При такому підході до П(ПТ)О компаніям потім не треба буде когось перевчати, адже вони будуть контролювати стандарт, усвідомлюючи, що коли здобувачі освіти досягнуть 18 років, вони будуть готові повністю інтегруватися у роботу, маючи реальний практичний та професійний досвід з відповідними до сучасних вимог та новітніх технологій навичками.

У даному контексті цікавий кейс Швейцарії, де ще до завершення навчального року здобувачі освіти 9 класу мають вирішити чи вступатимуть вони у старшу школу академічного спрямування чи на професійне навчання. Якщо вони обирають професійне навчання, то їм потрібно підготувати резюме та податись на стажування у різні компанії. Як відомо, цим напрямом йдуть понад 60% здобувачів освіти. У свою чергу, державні та приватні компанії отримують тисячі резюме та організовують співбесіди і відбір. Після того, як здобувачів освіти взяли на стажування, вони підписують з роботодавцем контракт. Далі

¹⁹⁹ Міністерство освіти і науки України. (2023a). 10 млн євро для сфери професійної освіти – стартував проєкт Skills4Recovery. *Урядовий портал*. <https://www.kmu.gov.ua/news/10-mln-ievro-dlia-sfery-profesiinoi-osvity-startuvav-proekt-skills4recovery>

бізнес обирає заклад освіти, який буде надавати здобувачам освіти теоретичну підготовку. Теорія, залежно від професії, займає один-два дні на тиждень, а решту часу здобувачі освіти навчаються на робочому місці, працюючи і створюючи там додану вартість. Такий підхід до взаємодії бізнесу із системою П(ПТ)О, у разі його практикування у нашій державі, на нашу думку, сприятиме не тільки повоєнній відбудові України, але і майбутньому розвитку української економіки у довгостроковій перспективі. Ми припускаємо, що мабуть не всі стажери працюватимуть на підприємствах, де вони проходять практику, але що більше буде правильно навчених людей, тим краще це вплине на бізнес і різні сектори економіки України.

Отже, бізнес у Швейцарії майже повністю навчає здобувачів П(ПТ)О власним коштом. Цю практику, з нашої точки зору, доцільно популяризовувати та впроваджувати в Україні, адже застосування зарубіжного досвіду взаємодії бізнесу із системою П(ПТ)О у майбутньому сприятиме інтеграції здобувачів П(ПТ)О в реальний ринок праці. Також очевидно, що закладам П(ПТ)О слід сприймати бізнес як соціального партнера, що передбачає довгострокове планування та активну багатосторонню участь компаній не тільки у якості одноразового благодійника або спонсора, а і як повноцінного співучасника системи П(ПТ)О та працевлаштування своїх випускників. З іншого боку, оскільки компаніям, які мають власну стратегію ведення бізнесу, не вистачає кваліфікованих спеціалістів і вони хочуть впливати на кількість професіоналів у своїй галузі, бізнеси сьогодні стають все більш мотивовані до співпраці із закладами П(ПТ)О.

Сьогодні існує запит держави, щоб у трансформаціях різних закладів системи П(ПТ)О активну участь брали бізнеси, які потім будуть працевлаштовувати студентів. Ураховуючи міжнародний досвід взаємодії бізнесу та системи П(ПТ)О, на нашу думку, бізнесам потрібно: інформувати заклади П(ПТ)О щодо своїх потреб та кваліфікацій, які потрібні співробітникам різних компаній та секторів економіки України; давати фідбек щодо рівня викладачів та навчальних програм у різних закладах П(ПТ)О та підказувати, що треба змінити; пропонувати своїх співробітників в якості гостей лекторів; запрошувати викладачів на стажування до себе на підприємство тощо.²⁰⁰

²⁰⁰ Завгородній, Д. (2024). Відчуваєте кадровий голод? Готуйтеся співпрацювати з профтехами, радить заступник міністра освіти і науки. Як він бачить це партнерство? *Forbes Україна*. <https://forbes.ua/lifestyle/vidchuvate-kadroviy-golod-gotuytes-spivpratsyuvati-z-proftekhami->

Як відомо, у 2024 році Кабінет Міністрів України виділив більше ніж пів мільярда гривень на оновлення майстерень на базі закладів професійної освіти у межах проєкту «#100майстерень» – ініціативи, що допомагає опанувати професію для відбудови України. Не викликає сумніву, що оновлення майстерень сприяє розвитку освітньо-професійних кластерів, які, як зазначає В. Радкевич, можуть виступати і як форуми, у межах яких ведеться діалог між партнерами в контексті якісної професійної підготовки майбутніх фахівців та їх працевлаштування. Такі діалогічні платформи сприятимуть створенню освітнього середовища, орієнтованого на підготовку кваліфікованих, конкурентоспроможних випускників, які здатні успішно освоювати нові професійні компетентності і гнучко реагувати на вимоги ринку праці. Нагадаємо, що освітньо-професійні кластери забезпечують унікальну основу для залучення різного виду інвестицій з метою навчання широких кіл здобувачів освіти, працівників, підприємців, підвищення гнучкості та мобільності підприємств, розширення спектра мережевих структур. Також у даному контексті актуалізується Концепція підготовки «гнучкого» працівника, мета якої – підготовка фахівця не з однієї професії, а з двох, трьох і більше з подальшим підвищенням кваліфікації впродовж усієї трудової діяльності.²⁰¹

У контексті розбудови діалогу на налагодження співпраці між бізнесом та системою П(ПТ)О в Україні викликає інтерес, наприклад, освітня конференція «Серпнева – 2024», де обговорили такі пріоритети в П(ПТ)О на наступний навчальний рік: оновлення інфраструктури системи П(ПТ)О, побудова міцного бренду та репутації, а головне – налагодження партнерства бізнесу із закладами П(ПТ)О, адже сьогодні у нашій державі є шалений дефіцит кадрів на підприємствах.

Оскільки система П(ПТ)О – це основа ефективного повоєнного відновлення і розвитку України у майбутньому, бізнесам необхідно активно взаємодіяти із тими чи іншими закладами П(ПТ)О, залучати роботодавців до спільної роботи над новими програмами, курсами в закладах П(ПТ)О, до навчання здобувачів освіти і підвищення кваліфікації майстрів і педагогів. Взаємодія бізнесу та системою П(ПТ)О в Україні може розкриватись, наприклад, через заохочення

radit-zastupnik-ministra-osviti-ta-nauki-dmitro-zavgorodniy-os-yak-vin-bachit-tse-partnerstvo-13072024-22346

²⁰¹ Радкевич, В. (2013). Концептуальні засади розвитку професійної освіти і навчання в ринкових умовах In *Сучасні технології навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців* (с. 37–42). ЛНПЦ НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/2499>

молоді до робітничих спеціальностей, відбудову ланцюжка: школа – профтех – підприємство, створення сучасних кабінетів праці та облаштування майстерень верстатників на базі різних закладів П(ПТ)О, залучення здобувачів освіти до взаємодії з виробництвом через екскурсії та практичні заняття.

Хорошим прикладом розбудови ДПП в Україні є, наприклад, співпраця таких підприємств як «Метінвест», «Kernel» та «Interpipe» із різними закладами системи П(ПТ)О. На сьогодні існують і певні результати у сфері побудови бренду П(ПТ)О в Україні, а також різні комунікаційні проєкти із такими відомими українськими агенціями та компаніями, як: «HyperNormal», «Pedanburo», «УАЛ», «SPIILKA», «Big City Lab». Зокрема, спільно із «Spiilka» вдалося створити айдентику для десяти пілотних закладів П(ПТ)О, а спільно з «Pedanburo» реалізувати проєкт «КоледжЧЕК» та продемонструвати на прикладі шести закладів П(ПТ)О України, якою сучасною може бути українська система П(ПТ)О.

Отже, взаємодія бізнесу та системи П(ПТ)О для потреб повоєнного відновлення економіки України може розкриватись через оновлення інфраструктури, побудову сильних брендів закладів П(ПТ)О, налагодження тісних зв'язків із роботодавцями, підготовку кваліфікованих кадрів, здатних відповідати сучасним вимогам ринку праці тощо. Така синергія між закладами П(ПТ)О та бізнесом не лише розв'язує поточні кадрові проблеми підприємств, але й закладає міцний фундамент для майбутнього економічного розвитку України, створюючи нові можливості для молоді та сприяючи інноваційному розвитку нашої держави загалом.²⁰²

²⁰² Міністерство освіти і науки України. (2024). Як профтех співпрацює з бізнесом: розповідають представники найбільших підприємств України. Урядовий портал. <https://www.kmu.gov.ua/news/yak-proftek-spivpratsiue-z-biznesom-rozpovidaiut-predstavnyky-naibilshykh-pidpriemstv-ukrainy>